

Samengevat: Coronapandemie in Nederland

Sander Hurenkamp

Samengevat: Coronapandemie in Nederland
Sander Hurenkamp

Colofon

Auteur: © Sander Hurenkamp

Foto's: © Sander Hurenkamp

Jaar: 2023

Uitgever: Brave New Books

Redactie: H.G.M. Hurenkamp

Inleiding

“2020 wordt een jaar dat ieder van ons zich een leven lang zal herinneren. Iedereen heeft zijn eigen ervaringen en beleeft het op een andere manier. Maar ik hoop en verwacht dat een gevoel van saamhorigheid en trots ons dwars door deze moeilijke tijd zal blijven verbinden.”

Dit zijn de woorden van koning Willem-Alexander in een toespraak van maart 2020. Dat de coronapandemie vervolgens jaren zal aanhouden kon de koning toen niet weten, maar het was in 2020 duidelijk dat corona een impact zal gaan hebben. Er zijn een aantal gebeurtenissen in het leven, waarvan je exact weet waar je was en wat je deed. Voor mij zijn dat de aanslagen van 9/11, de aanslag op het Koninklijk Huis bij de Naald in Apeldoorn en de allereerste persconferentie van Mark Rutte en Bruno Bruins. Als je tijdens één van de golven zelf geen corona hebt gehad, ken je ongetwijfeld iemand die besmet is geweest. Bijna iedereen heeft een PCR-test ondergaan. Het wattenstaafje gehad diep

in de neus- en/of keelholte. Iedereen heeft stiekem eens de maatregelen genegeerd. Het kan bijna niet anders. Maximaal één bezoeker per dag ontvangen of met één iemand op straat lopen is nauwelijks haalbaar. Misschien heb jij je wel enorm zitten ergeren aan Wappies of juist aan Schapen? In dit werk staan belangrijke momenten vermeld, aangevuld met interviews en ervaringen van de heren Gommers en Engel, studenten, een GGD-medewerker, zorgmedewerkers en mijzelf (jonge vader en geschiedenisleraar). Een boek over corona moet verschijnen net nu de pandemie achter de rug lijkt. Nu iedereen *coronamoe* is. Het hele woord ‘corona’ uit het geheugen wilt wissen. Herinneringen zijn vers. Hoe langer je wacht, des te discutabeler zijn de herinneringen. Je herinnert je misschien dingen verkeerd. Na een stuk over corona en de politieke introductie volgt een chronologisch overzicht van de pandemie. Het kan zijn dat, toen ervaringen werden genoteerd, gereageerd is op achterhaalde informatie. We wisten niet beter.

Waar maak jij je druk om?

Bij het zien van de eerste beelden over corona uit China, maakte ik mij zorgen. De eerste les na de kerstvakantie (januari 2020) heb ik mijn mentorleerlingen verteld over een nieuw virus. Geen bangmakerij, maar bewustwording. We staan op het punt om iets ingrijpends mee te maken, was mijn gedachte. Op mijn verjaardag (ook in januari 2020) vertelde ik familieleden dat ik het gevoel had, dat dit nieuwe virus weleens een rol zou kunnen spelen in ons leven. Dat beelden van mannen in gele pakken en gebarricadeerde steden mij het gevoel gaven, dat het een ernstiger virus was dan de Chinezen deden voorkomen. De totaal logische reactie van familieleden: *“Waar maak jij je druk om? Doe eens rustig”*. Natuurlijk had ik deze grote mate van ingrijpen niet verwacht, maar ik ben wel vanaf het eerste moment gebeurtenissen rondom Corona gaan opschrijven.

Corona

In oktober 2021 - ruim anderhalf jaar nadat de eerste voorzorgsmaatregelen in Nederland werden getroffen - raadpleegde ik de site van het RIVM omtrent corona. Het virus Sars-CoV-2 veroorzaakt een luchtinfectieziekte genaamd COVID-19 of corona. De site meldt dat het virus wordt verspreid door druppeltjes in de lucht. De druppels komen daar, doordat een besmet persoon niest, zingt, praat of hoest. Iemand kan besmet raken door het inademen van deze druppeltjes.¹ De incubatietijd (periode tussen besmetting en eerste klachten) ligt tussen de twee en veertien dagen. Oudere mensen en mensen met een andere ziekte onder de leden, hebben de grootste kans om door corona in het ziekenhuis te belanden, op de Intensive Care terecht te komen of te overlijden aan het virus. Symptomen kunnen per patiënt variëren van geen klachten tot overlijden. De meest voorkomende symptomen van corona zijn: verkoudheidsklachten, koorts,

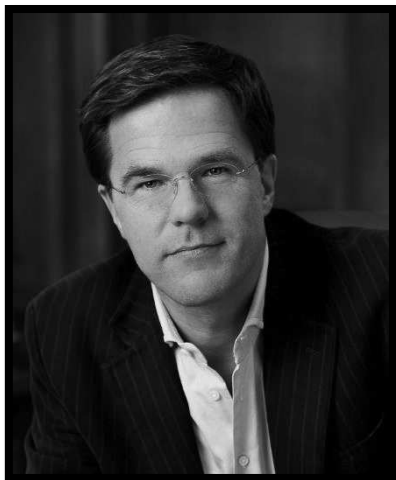
¹ [De ziekte COVID-19 | RIVM](#)

benauwdheid en verliezen van reuk of smaak. Voorbeelden van minder voorkomende klachten zijn: vermoeidheid, hoofdpijn, spierpijn, duizeligheid, diarree, oogontsteking, huidafwijking en overgeven.² Corona houdt de hele wereld in haar greep. Bijna ieder land voert coronamaatregelen door om verspreiding van het virus te voorkomen (of te beperken). In het begin van de pandemie is veel onzeker. De dodelijkheid en symptomen worden gaandeweg duidelijker. Mutaties van Sars-CoV-2 zijn besmettelijker of brengen een ander ziektebeeld met zich mee. Op 21 oktober 2021 zijn bijna 5 miljoen mensen wereldwijd overleden aan corona. De laatste achtentwintigdagen waren wereldwijd 202.160 coronadoden te betreuren.³ Corona lijkt een virus te worden dat niet meer gaat verdwijnen. Wapenen tegen het virus door het vaccinatieprogramma lijkt de enige oplossing.

² [De ziekte COVID-19 | RIVM](#)

³ [Coronavirus kaart wereld - Alle Covid-19 cases wereldwijd](#)

Politieke introductie

Mark Rutte

Mark Rutte is sinds 2010 minister-president van Nederland. Hij is bij de start van de pandemie premier van kabinet Rutte III.

© Nick van Ormondt

Koning

Willem- Alexander

Koning van Nederland sinds 2013. Hij krijgt de reputatie om niet zorgvuldig met de coronamaatregelen om te gaan tijdens de pandemie.

Kabinet Rutte III (2017-2021)

Wie is waar verantwoordelijk voor tijdens de coronapandemie?

(1) Hugo de Jonge (CDA): Laten we beginnen met ‘coronaminister’ Hugo de Jonge. Op de site van de Rijksoverheid staat een pagina getiteld; ‘Taken minister De Jonge’. De taak ‘algemene infectieziektebestrijding covid-19’ staat tussen andere taken.⁴ Een abstracte beschrijving, maar de echte inhoud ontbreekt. Wikipedia zegt: ‘*hij is verantwoordelijk voor de overheidsaanpak tijdens de coronacrisis*’.⁵ Praktisch gezien is hij eindverantwoordelijk voor alle corona-gerelateerde zaken: zoals de ingevoerde maatregelen (advies van het OMT), inkoop van PCR-testen, beschikbare beademingsapparatuur en inkoop van vaccins en mondkapjes.

(2) Mark Rutte (VVD): Mark Rutte is (demonstratie) premier en wordt gesteund door het ministerie van Algemene Zaken.

⁴ Rijksoverheid, *Taken minister De Jonge*, [Taken minister De Jonge | Hugo de Jonge | Rijksoverheid.nl](#)

⁵ Wikipedia, *Hugo de Jonge*, [Hugo de Jonge - Wikipedia](#)

Dit ministerie is verantwoordelijk voor coördinatie van het regeringsbeleid en overheidscommunicatie.⁶ Dit is de reden, waarom (demissionair) premier Rutte altijd de persconferenties opent met een samenvatting van de maatregelen. Hij wordt altijd gevolgd door een minister om de daadwerkelijke inhoud en details over de maatregelen toe te lichten.

Mark Rutte (links) en Hugo de Jonge (rechts) lopen gebroederlijk naast elkaar in 2018.

⁶ Rijksoverheid, *Ministerie van Algemene Zaken*, [Ministerie van Algemene Zaken | Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl)

(3) Ferd Grapperhaus (CDA): De minister van Justitie en Veiligheid is in het coronabeleid verantwoordelijk voor het werk van de buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's), politie en ME. Hij is onder andere verantwoordelijk voor de ambtenaren, die de overtreders van de afstandsregel beboeten en voor het ingrijpen van de Militaire Eenheid tijdens demonstraties.

(4) Koning Willem-Alexander: De koning heeft geen noemenswaardige wetgevende macht. Zijn voornaamste taak is het ondertekenen van wetten (daarna zijn wetten pas officieel rechtsgeldig). Hij is onschendbaar. Niet verantwoordelijk voor zijn eigen handelen, ministers dragen deze verantwoordelijkheid. Hij heeft als taak de Nederlandse bevolking het goede voorbeeld te geven ten aanzien van de coronamaatregelen. Dit doet hij met wisselend succes.

Noodverordeningen en spoedwet

In het begin van de coronapandemie worden noodverordeningen uitgeroepen. Immers een mondiale crisis vraagt om noodwetgeving. Een noodverordening is ‘een algemeen bindend voorschrift in buitengewone omstandigheden’⁷, de coronapandemie is zo’n buitengewone omstandigheid. Het kan worden uitgeroepen door de voorzitter van de Veiligheidsregio’s, waarbij onder andere geldt dat de noodverordening niet meer door de Gemeenteraad bekrachtigd hoeft te worden (zij mogen de beslissing van de voorzitter niet ‘overrulen’) en dat de handhaving door buitengewone opsporingsambtenaren (BOA’s) wordt gedaan. Een noodverordening kan grondrechten beperken. Voorbeelden van noodverordeningen zijn: samenscholingsverboden, verbod op gezamenlijk zingen of schreeuwen, beperkte opening van drink- en

⁷ Nederlands Genootschap van Burgemeesters, *Noodverordening*, [Noodverordening | Nederlands Genootschap van Burgemeesters](#)

eetgelegenheden en de plicht anderhalve meter afstand te houden.⁸ Kortom, bijna alle getroffen coronamaatregelen leiden tot een noodverordening. Noodverordeningen zijn bedoeld voor een kortdurende crisissituatie, de coronapandemie is echter een dreiging van langere duur. Op 1 december 2020 is de ‘tijdelijke wet maatregelen covid-19’ (coronaspoedwet) in werking getreden, deze verving alle noodverordeningen. De invoering van een spoedwet (evenals de noodverordeningen) kon op kritiek rekenen, omdat het in strijd is met de grondrechten in de grondwet. Dat niet alleen, het is ook ingevoerd voor onbepaalde tijd. In eerste instantie voor drie maanden, maar het kan elke drie maanden worden verlengd.⁹ Het opnemen van de coronamaatregelen in een wet of noodverordening zorgt ervoor dat overtreders kunnen worden beboet. Ik sprak een BOA tijdens de eerste coronagolf. Zij zat toentertijd een half jaar thuis. Afgesproken werd dat de ene helft

⁸ Noodverordening van de voorzitter van de Veiligheidsregio, 20 september 2020.

⁹ Rijksoverheid, *Tijdelijke wet maatregelen covid-19*.

van de BOA's actief op straat bleven om coronamaatregelen te handhaven, de andere helft kwam verplicht thuis te zitten. Als een groot gedeelte van de eerste groep dan een coronabesmetting op zou lopen, dan werd de tweede (thuiszittende) groep ingezet om hen te vervangen. Veel werkplezier leverde haar dit niet op, waardoor ze zich omschoolde.

De Veiligheidsregio

In Nederland zijn er vijftientwintig veiligheidsregio's. Hubert Bruls is naast burgemeester van Nijmegen ook voorzitter van het Veiligheidsberaad (alle veiligheidsregio's). Het bestuur van een veiligheidsregio wordt gevormd door de burgemeesters van de gemeenten binnen een regio. De gemeenten werken in zo'n regio samen op het gebied van brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, rampbestrijding en crisisbeheersing.¹⁰ Dat laatste houdt in dat ook tegen de verspreiding van het coronavirus samengewerkt wordt door de

¹⁰ Rijksoverheid, *Veiligheidsregio's en crisisbeheersing*.

veiligheidsregio's. Elke regio moet een risiconiveau aangeven op basis van coronabesmettingen en aantal ziekenhuisopnames. De vier gradaties zijn: waakzaam, zorgelijk, ernstig en zeer ernstig. Op 22 augustus 2021 zijn er 10 regio's zorgelijk, 10 ernstig en 5 zeer ernstig.¹¹

¹¹ Rijksoverheid, *Risicokaart van Nederland*, 22 augustus 2021.

Eerste berichten uit China

In december 2019 verschijnen de eerste berichten op verschillende nieuwskanalen over een nieuw dodelijk virus uit China. Op een voedselmarkt in Wuhan zou dit virus zijn ontstaan en het krijgt de namen: Sars-CoV-2 of Coronavirus (namen van het virus), Corona of COVID-19 (namen van de luchtweginfectie). Coronavirus en Corona zijn de meest gebruikte aanduidingen voor het virus en de infectie. Voor de uitbraak was de naam *Corona* vooral een bekend Mexicaans biermerk. De eerste beelden uit China met door het leger gebarricadeerde steden, betonnen afzettingen en mannen in gele overalls met mondkapjes verraden de ernst van de situatie daar. De berichten van gebarricadeerde Chinese steden gaan de wereld over. Ondanks de indrukwekkende beelden tempert de Chinese overheid de onrust. Op de site van het RIVM is op 10 januari 2020 te lezen: *“Tot en met 5 januari 2020 zijn er 59*

patiënten gemeld door de gezondheidsorganisaties in China. [...] Er is tot op heden geen aanwijzing dat het virus van mens op mens wordt overgedragen. Ook zijn er geen gezondheidsmedewerkers besmet. Sinds 29 december 2019 zijn er geen nieuwe besmettingen bijgekomen.”¹², maar op de sociale media wordt door sommigen gesteld dat “de mensen in China dood ter aarde storten door het virus en de lijken gewoon op straat liggen.” Op 24 januari 2020 wordt bekend dat twee nieuwe ziekenhuizen uit de grond zijn gestampt in China (deze woorden werden letterlijk gebruikt) om het aantal besmette personen van medische zorg te kunnen voorzien. Op 25 januari 2020 ligt het aantal besmettingen op ruim duizend personen in China. Er zijn dan éénenveertig mensen overleden aan het virus. In China wordt veel gecensureerd, waardoor de verwachting is dat het aantal besmettingen en het dodental op dat moment vele malen hoger ligt.

¹² RIVM, *Nieuwe longziekte in China*, 10 januari 2020.

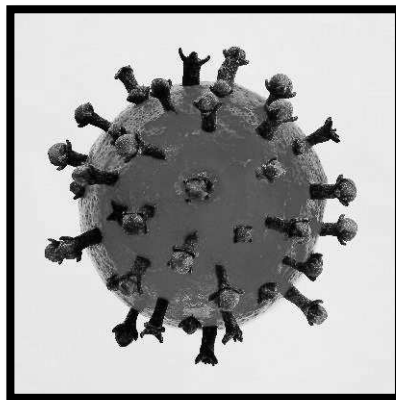
De Chinese arts Li Wenliang, wonend in miljoenenstad Wuhan, maakte als eerste melding van een nieuw SARS-achtig virus op 30 december 2019 (SARS veroorzaakte een pandemie tussen 2002 en 2003). Hij werd door de Chinese autoriteiten beschuldigd van het verspreiden van geruchten en leugens via internet. Hij kreeg een officiële waarschuwing en hervatte zijn werk als arts. Hij raakte besmet met het virus en stierf aan de gevolgen van COVID-19 op 7 februari 2020. Het nieuwe virus dat Wenliang waarnam kennen we als Sars-CoV-2, het veroorzaakt de luchtwegaandoening corona of COVID-19.

De term 'corona' komt uit het Latijn en naar het Nederlands vertaald betekent het 'kroon'. Het virus kreeg deze naam, omdat het onder een microscoop uitstulpingen heeft (spike-eiwitten). Dit lijkt op een kroon rondom de virusdeeltjes. Deze spike-eiwitten zorgen ervoor dat het virus zich bindt aan de gastheercellen. Dat mensen besmet raken met coronavirussen is geen nieuwe ontwikkeling in 2019.

Coronavirussen zijn verantwoordelijk voor zo'n tien tot twintig procent van de

luchtweginfecties, maar wat maakt dit coronavirus dan zo anders?

Allereerst blijkt dat de meeste coronavirussen leiden tot milde klachten (zoals hoesten) en in de meeste gevallen zijn helemaal geen symptomen waar te nemen. Als we het vergelijken met de dodelijkere SARS uit 2002-2003 (het virus heet officieel Sars-CoV) dan valt simpelweg op te maken dat dit virus ten opzichte van COVID-19 veel minder besmettelijk is. Hierdoor is het makkelijker te controleren dan het nieuwe coronavirus.¹³

Sars-CoV-2 of coronavirus.

¹³ Corona, vals alarm?: feiten, cijfers en achtergronden, *Reiss & Bhakdi*, Blue Tiger Media (januari 2021).

‘Culinaire horrormarkt’ in Wuhan

Het wordt bekend dat de eerste besmettingen zijn ontstaan in Wuhan. Een voedselmarkt (specifiek: vismarkt) in Wuhan wordt aangemerkt als het eerste epicentrum van het nieuwe virus. Het Algemeen Dagblad noemt deze voedselmarkt op 20 maart 2020 een *culinaire horrormarkt*.¹⁴ De voedselmarkt beslaat een enorm terrein: duizenden stalletjes verspreid over een oppervlakte van ongeveer negen voetbalvelden. Je kunt daar van alles kopen, waaronder vlees van een civetkat of wolvenpuppy’s. Soep van exotische dieren, zoals slangen en salamanders. Veelal worden de dieren geslacht voor de ogen van de koper. Honderdtien verschillende diersoorten zitten in kleine kooitjes op elkaar gepakt op deze markt. De vleermuis wordt al snel aangewezen als de hoofdverdachte van het

¹⁴ Het AD, *Een kijkje op de culinaire horrormarkt van Wuhan*, 20 maart 2020.

ontstaan van het virus. In eerste instantie werd gedacht, dat het eten van een besmette vleermuis het overbrengen van het virus van dier op mens veroorzaakte. Vleermuizen bezitten immers tientallen coronavirussen, zoals aangetoond door de Chinese onderzoeker Shi Zhengli in 2002.¹⁵ Het is ook mogelijk dat het virus door middel van een ‘tussengastheer’ (vermoedelijk een gordeldier) op de mens is doorgegeven. Het virus zou dan gemuteerd zijn in het lichaam van het gordeldier. Zoönose (ziekte van dieren overgebracht op mensen) is de meest gangbare theorie. Toch mag een andere theorie over het ontstaan van het virus niet helemaal worden uitgesloten. In Wuhan zit namelijk het *Wuhan Institute of Virology*. In dit laboratorium wordt geëxperimenteerd met virussen. Het is mogelijk dat er een dodelijk virus is ontsnapt uit het laboratorium. Ruim anderhalf jaar werd de laatste theorie afgedaan als een complottheorie, maar op

¹⁵ Het AD, *Ontsnapte coronavirus toch uit lab? Heel veel toevalligheden wijzen in richting instituut*, 14 juni 2021.

27 mei 2021 laat de Amerikaanse president Biden een onderzoek doen naar laatstgenoemde theorie. Hiermee behoort deze optie officieel tot de mogelijke oorzaken van het ontstaan van het virus en is het geen complottheorie meer. De laatste jaren komen er steeds meer ziekten uit China, waarvan SARS (een pandemie uit 2002-2003) de meest dodelijke is. Bij het ontstaan van deze corona-achtige ziekte werd ook de vleermuis aangewezen als schuldige. Waarom blijft de vleermuis dan toch verkocht worden op Chinese markten? Dit heeft met bijgeloof te maken. De Chinese benaming voor vleermuis is *Bianfu*. Het laatste gedeelte van het woord - *Fu* - betekent gezondheid in het Chinees. Hierdoor geloven (sommige) mensen in China dat het eten van vleermuizen goed is voor de gezondheid.¹⁶ Later onderzoek (februari 2021) van de World Health Organization (WHO) toonde aan, dat het virus misschien al eerder in China

¹⁶ Het AD, *Een kijkje op de culinaire horrormarkt van Wuhan*, 20 maart 2020.

slachtoffers maakte (oktober of november 2019). Als dit het geval is, dan zou de markt van Wuhan gevrijwaard zijn van *Ground Zero* (ontstaansplaats) van het coronavirus.¹⁷ Maar of de herkomst van het virus ooit achterhaald gaat worden? Dat blijft voorlopig koffiedik kijken.

Voedselmarkt in Wuhan, november 2019.
© Skoleopgave 1.¹⁸

¹⁷ NU, *WHO Team: Mogelijk al in oktober 2019 eerste COVID-19-patiënten in China*, 11 februari 2021.

¹⁸ [File:Madmarked i Wuhan.jpg - Wikimedia Commons](#)

Discriminatie van Chinezen in Nederland

Met de inhoud van dit hoofdstuk begeef ik mij op glad ijs. Het kan mij de bestempeling 'racist' opleveren. Eén verkeerd woord over dit gevoelige onderwerp en mijn hele werk kan zo de prullenbak in. Toch zal ik mij, omdat dit een spelend thema is tijdens de pandemie, hieraan wagen. Discriminatie en racisme zijn voor, tijdens en na de coronacrisis veelbesproken en vooral beladen onderwerpen. Na de dood van George Floyd (op 25 mei 2020) - een donkere Amerikaan - krijgt de beweging *Black Lives Matter* ontzettend veel aanhang. Het videofragment van een blanke agent, die minutenlang op de keel van de George Floyd zit gaat de wereld over. Meermaals gaf Floyd aan dat hij geen lucht kreeg. Floyd overlijdt. Zwarte mensen - deze aanduiding mocht lange tijd niet, maar is in 2020 geaccepteerd - en sympathisanten gaan dagenlang de straat op, rellen in de

Verenigde Staten breken uit en de beweging krijgt ook aanhang in Nederland. Grootschalige demonstraties vinden plaats. Veel zwarte mensen voelen zich (en worden ook daadwerkelijk) achtergesteld en gediscrimineerd. In Nederland is de Zwarte Pietendiscussie al een jarenlang conflict tussen voor- en tegenstanders, ook tijdens de demonstraties van Black Lives Matter wordt deze discussie aangehaald. Vooral de uitspraken van rapper (volgens eigen zeggen ‘woordkunstenaar’) Akwasi blijven bij: *“Op het moment dat ik een Zwarte Piet zie, trap ik hem hoogstpersoonlijk in zijn gezicht.”*¹⁹ Je ziet en voelt de woede van de zwarte Nederlanders. Er breekt in 2020 een moderne beeldenstorm uit. Standbeelden van Jan Pieterszoon Coen en Jo van Heutsz worden neergehaald, beklad of gestolen. Elk historisch figuur met een denkbare link naar het slavernijverleden moet het ontgelden. Voetbalclubs en spelers maken statements. Discriminatie is een gevoelig

¹⁹ RLT Nieuws, *OM: Zwarte Piet uitspraak Akwasi strafbaar, maar geen vervolging*, 11 september 2020.

en steeds terugkerend onderwerp. Ook bij de uitbraak van het coronavirus is een toename van discriminatie waar te nemen. Grappig bedoelde memes (afbeeldingen) circuleren in groepsapps, waarbij een tekst als *“Voorkomen is beter dan Chinezen”* staat. De zin is afkomstig van het gelijknamige carnavalslied dat Radio-DJ Lex Gaarhuis (van Radio 10) maakte op 5 februari 2020. Een passage uit de liedtekst is: *“Het komt allemaal door die stinkchinezen”*. Reden genoeg voor de Chinese gemeenschap om aangifte te doen wegens discriminatie. De DJ wordt neergesabeld op sociale media en hij maakt excuses. Hij noemt de sketch ‘een fout’. De rechtszaak wordt gewonnen door de Radio-DJ.²⁰

²⁰ NU, *Radio 10 biedt excuses aan en verwijdert sketch over coronavirus*, 8 februari 2020.

Besmettingen in Europa en Nederland

Op 24 januari 2020 duiken de eerste besmettingen op in Europa. Frankrijk is het eerste land (binnen Europa) dat melding maakt van geïnfecteerde inwoners. Het gaat om drie personen, die allemaal bij de voedselmarkt in Wuhan (of in ieder geval in de buurt van deze markt) zijn geweest.²¹ In de beginfase van de aankomende pandemie is berichtgeving vaag. Er zijn geen harde feiten, maar *corona* beheerst de gesprekken, de nieuwspagina's en de sociale media. Begin februari ontstaat er een oncontroleerbare haard in Italië. Even een paar data en cijfers op een rij:

- 31 januari 2020: Eerste twee besmettingen in Rome. Het betreft twee Chinese toeristen.
- 21 februari 2020: 19 besmettingen in Italië.

²¹ NOS, *Drie besmettingen in Frankrijk*, 24 januari 2020.